

คอร์รัปชันและการบังคับใช้กฎหมาย สองโจทย์ใหญ่ที่ต้องตีให้แตก

หน้าต่างความคิด

● เกียรติอนันต์ ล้วนแก้ว

ผู้ช่วยรองอธิการบดีฝ่ายวิจัย
ม.ธุรกิจบัณฑิตย์

ผมได้ทยอยนำข้อมูลจากโครงการจัดทำดัชนีชี้วัดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และการเข้าถึงความยุติธรรมของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม มานำเสนอเป็นระยะ เพราะเห็นว่า เป็นโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมของไทย และเป็นตัวชี้วัดอีกตัวหนึ่งที่คนไทยควรให้ความสำคัญ เพราะกระทบกับคุณภาพชีวิตของเราโดยตรง

ในอาเซียนด้วยกัน มีแค่สองประเทศที่จัดทำดัชนีตัวนี้ออกเผยแพร่ คือ ประเทศไทย และเวียดนาม แต่ถ้าจะให้ประเมินถึงความเป็นสากลของการจัดทำแล้ว ประเทศไทยมีภาษีดีกว่า เพราะกรอบที่ใช้ในการสร้างดัชนีได้มีการพัฒนามาจากดัชนีลักษณะเดียวกันที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล ได้แก่ Rule of Law Index จัดทำโดย World Justice Project Rule of Law Indicator จัดทำโดยสหประชาชาติ

Democracy Barometer ที่จัดทำโดยหน่วยงานชื่อเดียวกัน รวมถึงการศึกษารองคูปกรบที่เกี่ยวของจาก The Global Competitiveness Report และ World Competitiveness Yearbook ควบคู่กันไปด้วย

กรอบเครื่องมือในการจัดทำดัชนีของไทย ประกอบไปด้วย 8 ด้าน คือ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความหวาดกลัวภัยของประชาชน ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกระบวนการยุติธรรม การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ช่องทางกลไกรับข้อพิพาท ความพึงพอใจต่อการดำเนินการของบุคลากร/หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด และ

หลักประกันสิทธิเสรีภาพและการอำนวยความสะดวกยุติธรรม

ข้อมูลในการสร้างดัชนี มีสามส่วนด้วยกัน คือ การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนจำนวน 3,902 คน จากทั่วประเทศ การเก็บข้อมูลจากผู้ปฏิบัติปฏิบัติหน้าที่ในการกระบวนการยุติธรรมทั้งหมด จำนวน 592 คน และการใช้ข้อมูลสถิติที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมมาประเมิน ซึ่งค่าดัชนีของปี 2558 น่าจะได้รับการเผยแพร่ในเร็ววัน

อีกประเด็นที่น่าสนใจไม่แพ้กันก็คือ การศึกษาครั้งนี้ยังได้มีการสอบถามถึงประเด็นสำคัญที่จะต้องแก้ไขโดยเร็ว ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย และสอบถามถึงความครอบคลุมเพียงพอของกฎหมายที่มีใช้อยู่ในปัจจุบัน

จากการสอบถามประชาชน และผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรม โดยเน้นไปที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อให้ระบุว่า อะไรเป็นปัญหาสำคัญที่สุดของกระบวนการยุติธรรมของไทย พบว่าปัญหาสำคัญมีอยู่ 6 ด้านด้วยกัน คือ

1. การคอร์รัปชันในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จนทำให้กระบวนการยุติธรรมไม่สามารถให้ความยุติธรรมได้จริง และแม้ว่าจะมีความพยายามจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ที่จะลดปัญหานี้ลง แต่ในทางปฏิบัติอาจมี "ข้อขัดข้อง" เกิดขึ้นได้

2. การเลือกปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมายกับประชาชนกลุ่มต่างๆ ทั้งที่แตกต่างกันโดยฐานะทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคม ระดับการศึกษา กลุ่มชนเผ่า อายุ และเพศ รวมถึงประเด็นอื่นๆ

3. บทลงโทษมีความรุนแรงไม่เพียงพอจะยับยั้งการเกิดอาชญากรรม ทำให้ผู้ที่คิดจะก่ออาชญากรรมไม่เกรงกลัวต่อบทลงโทษที่เกิดขึ้น เพราะถึงถูกจับได้ และโดนลงโทษจริง โทษที่ได้รับนั้นถือว่าอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ เมื่อเทียบกับโอกาสที่จะได้ประโยชน์จากการก่ออาชญากรรมนั้น

4. การแทรกแซงของผู้มีอิทธิพลในกระบวนการยุติธรรมควรจะเป็นกระบวนการ

การที่ไม่มีความเอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติความเห็นที่ได้จากประชาชน และผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรม เห็นตรงกันว่า ผู้มีอิทธิพลมีอยู่จริง และผู้มีอิทธิพลเหล่านี้มักจะใช้อิทธิพลของตนเองเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับตนเองหรือพวกพ้อง ที่ต้องอาศัยกระบวนการยุติธรรม

5. ประชาชนไม่รู้จักกฎหมาย หากติดตามข่าวจากสื่อต่างๆ เราจะพบว่า หลายต่อหลายครั้งที่ประชาชนโดยเฉพะผู้ที่มิรายได้น้อย มีการศึกษาไม่สูง เมื่อเกิดมีคดีความขึ้น ไม่ว่าจะ เป็นกับผู้อื่นหรือกับรัฐ ก็มักจะกลายเป็นฝ่ายที่ต้องเสียเปรียบอยู่เสมอ แต่ประเด็นที่มีการพูดถึงกันน้อยก็คือ ประชาชนไทยโดยเฉพาะกลุ่มที่เสี่ยงจะเสียเปรียบ รู้กฎหมายดีเพียงใด คิดกันง่ายๆ ว่า แค่ความเชื่อเรื่องรถใหญ่ชนรถเล็ก รถใหญ่ผิดเสมอ จนถึงตอนนี้ก็ยังมีคนเชื่อว่าเป็นแบบนี้จริงๆ ทั้งที่ความจริงแล้ว ต้องดูถึงระดับความประมาทถึงจะถูก

6. ประชาชนไม่ทราบถึงช่องทางที่จะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ผลจากการสำรวจพบว่า เมื่อประชาชนต้องการความช่วยเหลือเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ก็มักจะไปพึ่งตำรวจหรือผู้นำชุมชนเป็นหลัก ทั้งที่ความจริงแล้ว ยังมีช่องทางอื่นที่สามารถเข้าถึงความช่วยเหลือได้ สะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการให้บริการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับกระบวนการยุติธรรมในระดับที่ไม่สูงนัก

นอกจากนี้แล้ว เมื่อสอบถามความเห็นของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง กับกระบวนการยุติธรรมในด้านความครอบคลุมเพียงพอของกฎหมายประเทศ พบว่าผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ร้อยละ 64.57 ระบุว่ากฎหมายมีความเพียงพอแล้ว อีกร้อยละ 35.43 ระบุว่ายังไม่เพียงพอ

โดยในกลุ่มที่ระบุว่าเพียงพอแล้ว ต้องการเห็นการบังคับใช้กฎหมายที่เคร่งครัดเท่าเทียมกัน มีการปรับเนื้อหาในตัวบทกฎหมาย ให้สอดคล้องกับ

สถานการณ์ปัจจุบัน และมีบทลงโทษที่รุนแรงพอที่จะยับยั้งการกระทำผิดได้ ส่วนผู้ที่ระบุว่ากฎหมายในปัจจุบันยังครอบคลุมไม่เพียงพอระบุว่า กฎหมายที่ต้องเพิ่มเติม เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มโอกาส และเพิ่มอำนาจของประชาชนในการตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า การคอร์รัปชันและการบังคับใช้กฎหมาย เป็นโจทย์ใหญ่สองข้อที่สังคมไทยจะต้องดีให้แตกว่า จะทำอะไรเราถึงจะมีกลไกทั้งภาครัฐและภาคประชาชน ที่สามารถทำงานคู่ขนานกันไป ตรวจสอบซึ่งกันและกัน และร่วมกันพัฒนากระบวนการยุติธรรมของประเทศ เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อความผาสุกของสังคม เหมือนที่ มาร์ติน ลูเธอร์ คิง เคยกล่าวไว้ว่า “ความยุติธรรม ไม่ว่าจะเกิดขึ้นที่ไหน ก็เป็นอันตรายต่อความยุติธรรมทุกหนแห่ง”